

Küsmödi felkarolja a hazát

Csakugyan sose tudhatja az ember, mikor lefekszik, mire virrad. Én például a világon mindenre gondoltam az este, csak arra nem, hogy ma reggel levelet írjak a török császárnak. Egy kicsit gondban vagyok ugyan, van-e még török császár az innetső világon, de most már mindegy, ha vállaltam, csak elküldöm neki a levelet. Az se lesz nagy baj, ha Kemál pasához juttatja a török posta, nem vagyok én rossz szívvvel ahhoz se.

Azazhogy nem is énrólam van itt szó, mert én itt most csak íródeák vagyok. Öreg barátomban, nagyeszű Küsmödiben rejlik az elégtétel, ahogy a kint való népek olyankor mondják, mikor meg akarják mutatni a városi népnek, hogy őket se a gölya költötte.

Nagyeszű Küsmödivel innen-onnan húsz esztendeje tartjuk a barátságot. Akkor ásattam először az ötömösi Nagypartban, szedegetvén ki belőle rövidfejű kőbaltásokat és bronzcsákányos hosszúfejűeket, továbbá olyan csonttetemeket, amelyeknek semmilyen fejük se volt, ellenben a markukban Ferenc József ő felsége legkoraibb rézkrajcárját szorongatták. Ebből látni, hogy Ötömösön az ántivilágban is olyan nagy volt a népek keveredése, mint most, csak persze ész dolgában egyiket se lehetett Küsmödihez fogni. Mert akármiről szólt a terefere, ő mindig ki tudta vágni a rezet, és ott se apadt el elüle a víz, ahol énbennem megállt az üdő.

Ő segített akkor is, mikor a fejetlen embereket kitakargatták a homokból, és felvetődött a kérdés, miféleké lehettek ezek az illető hullámok világi életükben.

(Errefelé hullámnak mondják a hullát, akik ésszel élnek, mert ennek legalább van értelme.)

- Isten tudja - vontam vállat -, úgy lehet, itt már turkált valaki mielőttünk is. Vermet áshattak itt a följbbevaló esztendőkbek; s akkor bolygathatták föl a csontvázakat.

Ez nagyon racionális magyarázat, mindenki rájöhetne, ennélfogva nem elégíti ki a népeket. Szólni azért nem szólt senki, nem való azzal ellenkezni, aki a napszámot fizeti, csak éppen Küsmödi tette le az ásót:

- Hallja-e, ezt nem jól tudja. Én mögmondom magának, kik voltak ezek az illetők.

- No?

- Az aradi vértanúk, hallja.

- Az aradi vértanúk? Itt, Ötömösön?

- Hát. Voltak azok mindönütt, ahun némöt volt.

No, az ilyesmi beszéd nem is minden igazság nélkül való, s mivel a hallgatás beleegyezés, Küsmödi úgy érezte, hogy neki most már jussa van kimászni a gödörből, előszedni a pipát a kukoricakúp közül, azzal újra lemászni a gödörbe, s csak ott venni észre, hogy nem szelel. Ebből az következik, hogy újra ki kell mászni, galambtollat keresni a tarlón, s azzal rábírnai a pipát, hogy kövesse a jót. Most már rá lehetne gyújtani, de fúj a szél, a gödörben van az enyhely, és azért nem érheti szó az embert, hogy ott bajlódik a pipával, ez nem olyan naplopás, mintha a szélben veszködne vele. Tehát megint vissza a gödörbe, és csak ott etetni a fenével az acskót, ami fönt felejtődött a tarisznyában. Hiába, szalajt az ember esze, az acskó után a masinatartóért kell visszamászni, s abban is csupa olyant találni, amelyiknek leázott a mérge, az ördög bújít volna abba a zsidóba, aki még ezt is elsajnálja a szegény embertől. Végre is valamennyi gödröt össze kellett járni egy szál tökéletes masináért, s tizenhat embert

föltartani a munkájában. Mert a dologban az volt a legdühítőbb, hogy Küsmödi szóra tudta hozni a legmogorvább kiskunt is, s akkor közösen lopták a napot.

Az utolsó ásatós tavaszon, a háború előtt, úgy fogtam ki a nagyeszű emberen, hogy süket kunnal állítottam egy gödörbe. Azon nem fogott a szó, akárhogy lapátolta felé.

- No - gondolta Küsmödi -, ha más nincs, szóbaállok én az úrral is.

Azt kérdezte tőlem, hites ember vagyok-e én?

- Megkereszteltek, csakúgy, mint kendet.

- Nem úgy értöm. Hanem, hogy bizodalmas löhetők-e én magához?

- Mi tekintetben?

- Senkinek az égvilágon mög nem mondanám, de magának mögmondok száz pengőért. Nem aranyban, azt kikötöm, hanem valódilagos bankóban.

Száz pengő, ha csupa korona volt is, akkoriban olyan nagy pénzt jelentett, hogy azt most már ki se lehet mondani. Az én fizetésem akkor egy hónapra százötvenhat korona volt valódilagos bankóban és hatvan fillér bronzban. Bedugtam a nagyeszű ember száját egy rövid szivarral, és azt mondtam neki, hogy majd jövő ilyenkorra beszéljünk a dologról, most lássunk az után, amiből élünk.

Jövő olyankorra azonban már nem volt pénze az államnak az olyan bolondságra, hogy ezerezstendős halottakat szedessen ki a föld alól. Akkor már az egész világ abban serénykedett, hogy az eleveneket rakják le a föld alá. Utóvégre valahogy csak gondoskodni kell a jövő évezredek régészeiről is.

A háború harmadik telén bent a városban találkoztam Küsmödivel, a guggonülő piacon. Valami férges bagolytüdőt árulgatott, ami alatt minden okos ember aszaltalmát ért.

- No - próbáltam neki kedveskedni -, ha elmúlik a zenebona, megint kimegyek kendtekhez megnézni, van-e még valami a Nagypartban.

Csúnyán nézett rám, és csak úgy foghegyről felelte, hogy kár volna kitörekednem, mert „nincs már ott jelönlétbe semmi se”.

Mindjárt tudtam, hogy az ötömösi honfiak a Nagypartba vermelték el a búzát a rekvirálók elől, s nyilván megint megszaportították a fejetlen aradi vértanúkat. Szívhezszerűbb témával próbálkoztam.

- Hát a bizodalommal hogy leszünk, Küsmödi? Nem sajnálom ám érte a száz pengőt.

- Nem igénylöm én az úr pézít - rántott egyet a ködmön alján. Ami ötömösiül annyit tesz, hogy ne lábatlankodj már itt, fújjon el a szél a talpad alatt.

Nyaggattam egy darabig, de nem akart az én emberem emlékezni semmire.

- Nézze, nem tudok mán én arrul, amit maga beszél, mert az ilyen öreg embörnek hibás mán az emlője.

Azóta aztán nem láttam Küsmödi bácsit, s nyilván az én memóriámban is hiba esett, mert ahogy az előbb betoppant hozzám, úgy ránézvést nemigen véltem rá, kicsoda. Persze a férfiembernek először az ábrázatát szokás nézni, s az egy kicsit megkaszvadtt azóta. Ha a lábára néztem volna előbb, menten ráismertem volna a csizmafejből kerekített papucsáról. Még most is az volt, amelyikben a háború előtt gázolta az ősök csontjait.

A hangja aztán még a nevét is eszembe juttatta. Ez már az a bizodalmas pusztai hang volt, amit a rekvirálás világban nem hozott be a városba. Le is tettem rá mindjárt a kezemből a reggeli lapot.

- Adjon Isten, tekintetős úr. No, hogy mondja az újság? Zavari-e mán a török a némötöt?

Megadtam neki a diplomáciai fölvilágosítást a maga nyelvén.

- Nem zavari, mert előbb egy kicsit kipihegi magát.

- Ejnye, hejnye - csóválta meg Kossuth-szakállas ősz fejét. -, így pedig nem löhet tovább kitúrni ezt a röttenetösségöt. Valami az, kéröm szépen, hogy most mán a városi népek lábárul is lekócosodik a csizma.

- Le ugye? - bólítottam egy kicsit értelmetlenül.

- Le az, le. Mögnéztem az előbb ezt a fényös templomot, misén voltam, Isten panaszul ne vögye. Mondok, ide tán be se szabad mönni akárkinek, hát csak mögálltam a szentöltvíztartó mellett, onnan szemlélködtem. Hát, hallja-e, ahogy Úrfölmutatáskor letérdepöltek a népek, nem láttam én ott olyan csizmát, amelyiknek lukas ne lött volna a talpa. Fordult velem egyet a világ, no, mondok, mégiscsak fölokositom én magát.

Azzal közelebb hajol hozzám, és sűgva mondja, hogy meg ne hallja - a német.

- Hallja-e? Levelet köllene írni a török császárnak.

- Minek, bácsikám? - nézek a mély ráncok közé bújt öreg turáni szemekbe.

- Azt köllene neki mögírni, hogy van itt péz két országnak való, csak éppen ki köllene ásni. De annyi ám, hogy arannyal löhetne belüle kiflaszterozni az ország útját.

Most én mondom, hogy „ejnye, hejnye”.

- Hát. Üsmeri tán a Jajhalmát, akit Bojárdahalmának is hívnak. Mert így nevezték a török császár lányát is, akit alája töttek.

- Az is régen lehetett.

- A nagyapám idejibe, vagy tán még annál is régebben. Még akkor nem ez a mostani török császár létözött, hanem ennek is a nagyapja. Itt volt akkor a fővárosuk a törököknek, Ötömösben. Emitt Majsán mögint volt egy török kaszárnya, aztán az az őrnagy, aki abba lakott, beleszeretött ebbe a Bojárdába. Sírt-rítt a lány, istenködött a török őrnagy, de a török császár azt mondta, ezt az egyet nem töheti, hogy egy őrnagynak adja az egyetlen leánygyermökít, hanem akkor inkább odaadja apácának. Hát ez mög kapta magát - mert tudja, nagyon benne volt már az üdőben -, masinát ivott vagy mit csinált magának, ki is adta a lelkit abban a minutomban. Olyan igaz, mint hogy Isten az égben van. Hát azt temették ide a Jajhalomba, kilenc kád aranyat is töttek mellé, abbul mingyárt láthassa, aki mögtanálja, hogy az valami nagy családbul való löhetött.

- No, ez szép történet - ismerem el -, sohase hallottam még.

Öreg Küsmödi fölényesen elmosolyodik.

- Hát mán hogy hallotta volna? Senki ezt az égvilágon énrajtam kívül nem tudja, én is csak az édosapámtul hallottam, nem is mondtam volna el senki istenfíának, de mán nem tudtam kitúrni, amit a szegénységnek ki köll állni.

Aggóskodva néztem a szegény, rongyos öreg embert, míg a szivarosdoboz fenekén markolásztam.

- Jaj, bácsikám, de ebben a házban is nagy ám most a szegénység. Nemigen bírok eleget tenni magának ezért a hírmondásért.

A lekussadt öreg vállak kiegyenesedtek, s az apró turáni szemek megvillantak.

- Aztat pedig ne gondolja a tekintetős úr, hogy nini, tán ezért vagy azért. Csak a hazát akarom én fölkarolni, ha más úgy maradt, mint a szödött szőlő, aki mellül még a karót is ellopkodták. Nincs más itt más segítség, csak a török császár.

Magam is attul félek, hogy csakugyan nincs, de ezt nem mondom meg neki. Inkább kérdést teszek föl, egy kicsit elszorult torokkal.

- Nini, de hát mért kell ehhez a török császár? Hiszen mink is kiáshatnánk tán a kincset a magunk földjéből.

Öreg Küsmödi megcsóválja a fejét. Nem helyesli a beszédet.

- Jaj, tudja, azt nem löhet, mert úgy tötte az apám a testamentomot, hogy olyan ne nyúljon a kincshöz, akinek jussa nincs hozzá. Mánpedig én úgy ítélöm, hogy ahhoz csak a török császárnak van jussa.

Mivel ezt minden rendes ember így ítéli, megállapodtunk öreg Küsmödivel, hogy még ma megteszem a jelentést a török császárnak. S ehol már írom is neki, hogy küldje hamar a kincstartó basáját, ásassa föl rettentő sebesen a Bojárdahalmát, mert ezt az életet nem lehet tovább kibírni.

A folyosón elpattynognak a csizmából származott papucsok, aztán megint visszapattynognak. Titoktudó Küsmödi visszaóvakodik hozzám, és letesz az asztal sarkára tíz fillért.

- Ezt mög béllegre hagyom itt, mert hallom, hogy most igen nagy sarc van a béllegbe, a nehézség essön belé, aki kitanálta, ugyan én nem élök vele.